

Державний вищий навчальний заклад  
«Донбаський державний педагогічний університет»  
Факультет фізичного виховання  
Кафедра фізичної терапії, фізичного виховання та біології

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Перший проректор



*Набока*  
\_\_\_\_\_

«27» червня 2022 р.

## РОБОЧА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

### АНАТОМІЯ

підготовки здобувачів

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

(назва рівня вищої освіти)

спеціальності 014 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини)

(шифр і назва спеціальності)

за освітньо-професійною програмою

Середня освіта (Біологія та здоров'я людини)

(назва програми)

мова навчання українська

Слов'янськ – 2022 р.

Розробник: Кушакова І.В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри фізичної терапії, фізичного виховання та біології ДВНЗ «ДДПУ»;

Рецензенти:

Дичко В.В. – доктор біологічних наук, професор, завідувач кафедри фізичної терапії, фізичного виховання і біології ДВНЗ «ДДПУ».

Євтухова Т.А. – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри природничо-математичних дисциплін та інформатики ДВНЗ «ДДПУ».

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри фізичної терапії, фізичного виховання та біології

Протокол № 8 від «27» червня 2022 р.

Завідувач кафедри фізичної терапії,

фізичного виховання та біології \_\_\_\_\_  В.В. Дичко

Погоджено групою забезпечення спеціальності 014 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини)

Керівник групи забезпечення \_\_\_\_\_  І.В. Кушакова

Затверджено та рекомендовано до впровадження вченою радою  
Державного вищого навчального закладу  
«Донбаський державний педагогічний університет»

“27” червня 2022 р.

протокол № 9

## 1. Опис навчальної дисципліни

<b>Найменування показників</b>	<b>Характеристика навчальної дисципліни</b>	
	<b>денна форма навчання</b>	<b>заочна форма навчання</b>
Кількість кредитів – 8	Обов'язкова	
Загальна кількість годин – 240	Рік підготовки:	
	2-й	2-й
	Семестр	
	3-й і 4-й	3-й і 4-й
Тижневих годин для денної форми навчання: контактних – 4 самостійної роботи здобувача – 6	Лекції	
	56 год.	10 год.
	Лабораторні	
	56 год.	12 год.
	Самостійна робота	
	128 год.	218 год.
Вид контролю: залік (3 семестр), екзамен (4 семестр)		

Мета вивчення навчальної дисципліни «Анатомія» полягає у формуванні фахових компетентностей майбутнього бакалавра середньої освіти в галузі біології та здоров'я людини, що стосуються будови та розвитку організму людини і окремих його структур з урахуванням впливу природних та соціальних факторів.

**2. Матриця компетентностей, програмних результатів навчання,  
методів навчання, методів контролю з навчальної дисципліни (обов'язкової)  
«Анатомія»**

<b>Компетентності, які формуються (шифр відповідно до освітньої програми)</b>	<b>Програмні результати навчання (шифр відповідно до освітньої програми)</b>	<b>Методи навчання</b>	<b>Методи контролю</b>
<p>ЗК 3. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.</p> <p>ЗК 5. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел, використання інформаційних і комунікаційних технологій.</p> <p>ЗК 7. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.</p> <p>ЗК 10. Здатність до пошуку та засвоєння нових знань, набуття нових умінь і навичок, організації навчального процесу (власного і колективного), зокрема через ефективне керування ресурсами та інформаційними потоками,</p>	<p>ПРН-02. Здійснювати під час виконання професійних обов'язків усну і письмову комунікацію державною мовою.</p> <p>ПРН-08. Визначати предметний зміст і послідовність його опрацювання з урахуванням вимог Державного стандарту загальної середньої освіти, очікуваних результатів навчання, освітніх потреб здобувачів, використовуючи базові наукові категорії та поняття спеціальності (предметної спеціальності).</p> <p>ПРН-13. Управляти складною професійною діяльністю та проектами в умовах ЗСО, виробляти та ухвалювати рішення в непередбачуваних робочих та навчальних контекстах.</p> <p>ПРН-17. Знати будову й функції організму людини, основи здорового способу життя.</p>	<p>Словесний метод (лекції, що проводяться з використанням наочності – застосуванням презентацій, відеоматеріалів, демонстрації натуральних об'єктів, моделей та муляжів; обговорення, бесіда, дискусія, аналіз);</p> <p>практичний метод (лабораторні заняття, що передбачають натуральні або імітаційні експерименти чи досліди з метою практичного підтвердження окремих теоретичних положень даної навчальної дисципліни, набуття практичних навичок роботи з лабораторним устаткуванням, обчислюваною технікою, вимірною апаратурою;</p>	<p>Вхідний (бесіда).</p> <p>Поточний контроль (письмові роботи у формі рефератів, презентацій, доповідей); усне опитування; письмове опитування (тестування, звіт про виконання лабораторної роботи, відповіді на питання).</p> <p>Вирішення компетентісно-</p>

<p>вміння визначати навчальні цілі та способи їх досягнення, вибудовувати свою освітньо-професійну траєкторію, оцінювати власні результати навчання, навчатися впродовж життя.</p> <p>СК 10. Знання та розуміння предметної області та професійної діяльності.</p>	<p>ПРН-20. Застосовувати знання сучасних теоретичних основ біології для пояснення будови й функціональних особливостей організмів на різних рівнях організації живого, їхню взаємодію, взаємозв'язки, походження, класифікацію, значення, охорону використання та поширення.</p> <p>ПРН-22. Розуміти і характеризувати стратегію сталого розвитку та розкривати сутність взаємозв'язків між природним середовищем і людиною.</p>	<p>інтерактивні методи (мозковий штурм, робота у групах), аналіз конкретних ситуацій, розробка презентацій, реферативна робота).</p> <p>У рамках самостійної роботи використовуються діагностичні та науково-дослідницькі методи навчання відповідно до типу та складності завдання.</p>	<p>орієнтованих практичних завдань; поточні та контрольні тестування.</p> <p>Підсумковий контроль (залік, екзамен).</p>
--	--	--	---

### 3. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин							
	Денна форма				Заочна форма			
	усього	зокрема			усього	зокрема		
л		лаб.	с. р.	л		лаб.	с. р.	
<b>Тема 1.</b> Вступ до анатомії. Основні поняття і терміни, прийняті в анатомії.	8	2	2	4	8			8
<b>Тема 2.</b> Сучасні уявлення про будову та розвиток людського організму: будова клітини і типи тканин в організмі людини.	10	2	2	6	13	1	2	10
<b>Тема 3.</b> Організм людини як єдине ціле. Історичний та індивідуальний розвиток людини.	10	2	2	6	10			10
<b>Тема 4.</b> Конституційні, статеві та расові риси людства	8	2	2	4	10			10
<b>Тема 5.</b> Остеологія. Будова, форма, функції та розвиток кісток	12	2	4	6	13	1	2	10
<b>Тема 6.</b> З'єднання кісток скелету. Суглоби, їх класифікація	10	2	2	6	10			10
<b>Тема 7.</b> Анатомія окремих частин скелету: скелет голови – череп	10	2	2	6	10			10
<b>Тема 8.</b> Скелет тулубу: хребет, грудна клітина	10	2	2	6	10			10
<b>Тема 9.</b> Скелет кінцівок: верхня і нижня кінцівки, їх пояси. Суглоби кінцівок	10	2	2	6	10			10
<b>Тема 10.</b> Основи міології. Будова та класифікація м'язів	10	2	2	6	13	1	2	10
<b>Тема 11.</b> М'язи голови та шиї	10	2	2	6	10			10
<b>Тема 12.</b> М'язи тулубу: м'язи спини, грудей і живота	10	2	2	6	10			10
<b>Тема 13.</b> М'язи верхньої і нижньої кінцівок	10	2	2	6	10			10
<b>Тема 14.</b> Анатомія внутрішніх органів: травна система	10	2	2	6	11	1		10
<b>Тема 15.</b> Анатомія внутрішніх органів: дихальна система	10	2	2	6	11	1		10
<b>Тема 16.</b> Анатомія внутрішніх органів: сечостатева система	12	2	4	6	11	1		10
<b>Тема 17.</b> Серцево-судинна система	14	4	4	6	13	1	2	10
<b>Тема 18.</b> Органи внутрішньої секреції	10	2	2	6	10			10
<b>Тема 19.</b> Анатомія нервової системи. Загальний план будови нервової системи. Нервова тканина	12	4	2	6	11	1		10
<b>Тема 20.</b> Будова спинного і головного мозку	14	4	4	6	13	1	2	10
<b>Тема 21.</b> Периферична нервова система. Поняття про вегетативну нервову систему	12	4	2	6	10			10

<b>Тема 22.</b> Анатомічна характеристика аналізаторів. Шкіра	18	6	6	6	13	1	2	10
<b>Усього годин</b>	<b>240</b>	<b>56</b>	<b>56</b>	<b>128</b>	<b>240</b>	<b>10</b>	<b>12</b>	<b>218</b>

#### 4. Програма навчальної дисципліни

##### 4.1. Теми лекцій

№ п/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Анатомія як наука	2	
2	Сучасні уявлення про будову та розвиток людського організму: будова клітини і типи тканин в організмі людини	2	1
3	Організм людини як єдине ціле. Історичний та індивідуальний розвиток людини. Періодизація і закономірності розвитку	2	
4	Конституційні, статеві та расові риси людства	2	
5	Остеологія. Будова, форма, функції та розвиток кісток	2	1
6	З'єднання кісток скелету. Суглоби, їх класифікація	2	
7	Анатомія окремих частин скелету: скелет голови: лицевий і мозковий відділ	2	
8	Скелет тулубу: хребет, грудна клітина	2	
9	Скелет верхньої і нижньої кінцівки, їх поясів. Суглоби кінцівок	2	
10	Основи міології. Будова та класифікація м'язів. М'язове волокно	2	1
11	М'язи голови та шиї	2	
12	М'язи тулубу: м'язи спини, грудей і живота	2	
13	М'язи верхньої і нижньої кінцівок	2	
14	Анатомія внутрішніх органів: травна система	2	1
15	Анатомія внутрішніх органів: дихальна система	2	1
16	Анатомія внутрішніх органів: сечостатева система	2	1
17	Серцево-судинна система	4	1
18	Органи внутрішньої секреції	2	
19	Анатомія нервової системи. Загальний план будови нервової системи. Нервова тканина	4	1
20	Будова спинного і головного мозку	4	1
21	Периферична нервова система. Поняття про вегетативну нервову систему	4	
22	Анатомічна характеристика аналізаторів. Шкіра	6	1
<i>Разом:</i>		56	10

#### 4.2. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Предмет вивчення анатомії. Анатомічні методи досліджень. Історія анатомії	2	
2	Будова клітини тваринного організму. Поділ клітин. Типи тканин в організмі людини	2	2
3	Організм людини як єдине ціле. Етапи онтогенезу. Поняття росту і розвитку, їх закономірності. Акселерація	2	
4	Конституція людини: типологічні характеристики. Статеві і расові риси людства	2	
5	Будова і форма кісток. Кістковий мозок. Функції і розвиток скелету та його частин	4	2
6	З'єднання кісток скелету. Суглоби, їх класифікація	2	
7	Скелет голови: відділи, кістки, череп в цілому	2	
8	Скелет тулубу: хребет, грудна клітина	2	
9	Скелет верхньої і нижньої кінцівки, їх поясів. Суглоби кінцівок	2	
10	Будова та класифікація м'язів. М'язове волокно	2	2
11	М'язи голови та шиї	2	
12	М'язи тулубу: м'язи спини, грудей і живота	2	
13	М'язи верхньої і нижньої кінцівок	2	
14	Анатомія травної системи	2	
15	Анатомія дихальної системи	2	
16	Анатомія сечостатевої системи	4	
17	Анатомія серцево-судинної системи	4	2
18	Органи внутрішньої секреції	2	
19	Анатомія нервової системи. Нервова тканина	2	
20	Будова спинного та головного мозку	4	2
21	Периферична нервова система	2	
22	Анатомія аналізаторів	4	2
23	Шкіра: будова і функції	2	
<i>Разом:</i>		56	12

#### 4.3. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Історія анатомічних досліджень	4	8



2	Будова клітини тваринного організму: ядро, органоїди, оболонка	6	10
3	Поділ клітин: мітоз, мейоз	6	10
4	Ембріональний розвиток людини: етапи, особливості розвитку основних структур	6	10
5	Ріст і розвиток кісток в онтогенезі	4	10
6	Роль скелету в обмінних процесах організму	6	10
7	Біомеханіка і координація рухів у процесі ходьби, бігу	6	10
8	Розвиток м'язів. Роль м'язів в обмінних процесах організму	6	10
9	Групи м'язів голови і шиї	6	10
10	Роль м'язів тулуба у життєвих процесах організму	6	10
11	М'язи кінцівок, їх функціональний розподіл	6	10
12	Анатомія травної системи	6	10
13	Анатомія дихальної системи	6	10
14	Анатомія сечостатевої системи	6	10
15	Анатомія серцево-судинної системи	6	10
16	Органи внутрішньої секреції	6	10
17	Імунна система організму	6	10
18	Провідні шляхи головного і спинного мозку	6	10
19	Периферична нервова система. Черепні нерви.	6	10
20	Вегетативна нервова система	6	10
21	Розвиток аналізаторів і нервової системи в онтогенезі	6	10
22	Будова шкіри: шари, залози, рецептори, похідні	6	10
<i>Разом:</i>		128	218

**5. Критерії оцінювання результатів навчання**  
**Шкала оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти**

За накопичувальною 100-бальною шкалою	За національною шкалою	
	для екзаменів, звітів з практики, курсових робіт	для заліків
90 – 100 балів	відмінно	зараховано
89 – 75 балів	добре	
60 – 74 балів	задовільно	
26 – 59 балів	незадовільно	не зараховано
0 – 25 балів	неприйнятно	

## **6. Засоби діагностики результатів навчання**

1) усні опитування на лабораторних заняттях – індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда (оцінюється рівень розуміння здобувачем теоретичного матеріалу, вміння формулювати запитання з теми та давати на нього відповідь, якість підготовки домашнього завдання);

2) перевірка виконання завдань лабораторної роботи – звіт, письмове тестування; вирішення дослідницьких задач; в тому числі перевірка вміння аналізувати й застосовувати одержані знання для вирішення практичних завдань; перевірка результатів виконання завдань для самостійної роботи.

3) залік у 3 семестрі, як форма контролю, передбачає зарахування здобувачеві балів, накопичених за результатами поточного оцінювання з навчальної дисципліни (за наявності у здобувача не менше 60 балів за поточну роботу – без додаткового опитування) і не вимагає обов'язкової присутності здобувача вищої освіти. Здобувач має право (за бажанням) підвищити власний результат оцінювання в балах з навчальної дисципліни шляхом виконання завдань самостійної роботи, але не пізніше, ніж до початку екзаменаційної сесії.

4) екзамен у 4 семестрі, який вимагає підготовки відповіді на три теоретичних запитання.

### **Питання до екзамену**

1. Предмет та завдання анатомії.
2. Значення анатомії.
3. Зв'язок анатомії з іншими науками.
4. Методики анатомічного дослідження.
5. Історія розвитку науки.
6. Основні поняття й терміни, прийняті в анатомії.
7. Будова клітини тваринного організму.
8. Типи тканин в організмі людини.
9. Організм як єдине ціле: органи й системи органів.
10. Основні періоди й етапи розвитку людини в онтогенезі й філогенезі.
11. Статеві, расові та конституційні відмінності у людей. Акселерація.
12. Будова, форма та функції кісток.
13. Кістковий мозок.
14. Хімічний склад кісток.
15. Ріст і розвиток кісток.
16. З'єднання кісток скелету. Форми суглобів і рухи в них.
17. Скелет тулубу. Хребет, його відділи.
18. Скелет тулубу. Грудна клітина.

19. Скелет кінцівок: верхня кінцівка, нижня кінцівка, плечовий та тазовий пояси.
20. Скелет голови. Мозковий та лицевий череп. Топографія черепа.
21. Череп новонародженого.
22. Будова та класифікація м'язів. Форма м'язів.
23. М'язи тулубу.
24. М'язи голови та шиї.
25. М'язи верхньої кінцівки.
26. М'язи нижньої кінцівки.
27. Травна система, її будова і функції. Відділи травного тракту. Травні залози. Вікові особливості системи травлення.
28. Дихальна система: значення, будова, вікові особливості.
29. Серцево-судинна система. Будова і розташування серця і судин. Розвиток кровоносної системи. Лімфатична система.
30. Сечовидільна система: значення, будова, розвиток.
31. Загальний план будови нервової системи. Нервова тканина. Нейрон.
32. Відділи нервової системи. Спинний мозок: форма, розташування, оболонки. Поперечний розріз спинного мозку.
33. Головний мозок: оболонки, відділи. Великі півкулі. Структура кори.
34. Загальна характеристика сенсорних систем.
35. Будова органу зору.
36. Орган слуху та рівноваги.
37. Орган смаку. Орган нюху.
38. Шкіра та рецептори шкіри.

## **7. Рекомендована література**

### **Основна**

1. Анатомія людини : підручник у 3 т. Т. 1 / [А.С. Головацький, В.Г. Черкасов, М.Р. Сапін та ін.]. Вид.8, допрац. Вінниця : Нова Книга, 2019. 368 с.
2. Анатомія людини : підручник у 3 т. Т. 2 / [А.С. Головацький, В.Г. Черкасов, М.Р. Сапін та ін.]. Вид.7, допрац. Вінниця : Нова Книга, 2019. 456 с.
3. Анатомія людини : підручник у 3 т. Т. 3 / [А.С. Головацький, В.Г. Черкасов, М.Р. Сапін та ін.]. Вид.6, допрац. Вінниця : Нова Книга, 2019. 376 с.
4. Анатомія людини : підручник / [Кривко Ю. Я., Черкасов В. Г., Кравчук С. Ю. Сопнева Н. Б. та ін.] ; за ред.: проф. Кривка Ю. Я., проф. Черкасова В. Г. Вінниця : Нова Книга, 2020. 448 с.

5. Гістологія. Цитологія. Ембріологія : підручник / за ред.: О.Д. Луцика, Ю.Б. Чайковського. Вінниця : Нова Книга, 2018. 592 с.
6. Фізіологія : навчально-методичний посібник / Гжегоцький М.Р., Петришин Ю.С., Мисаковець О.Г. ; за ред. М.Р. Гжегоцького. Вінниця : Нова Книга, 2019. 464 с.

#### **Додаткова**

1. Сілкіна Ю.В. Медична ембріологія з основами тератології : навчальний посібник / Ю.В. Сілкіна, М.П. Веропотвелян, Н.О. Данкович; за заг. ред. Ю.Б. Чайковського. Вінниця : Нова Книга, 2019. 208 с.
2. Гістологія. Короткий курс : навчальний посібник / за ред. Ю.Б. Чайковського. Вінниця : Нова Книга, 2020. 336 с.
3. Фізіологія. Короткий курс : навч. посібник для медичних і фармацевтичних ВНЗ / [В. М. Мороз, М. В. Йолтухівський, Н. В. Белік та ін.] ; за ред.: проф. В. М. Мороза, проф. М. В. Йолтухівського. 2-ге вид. допов. і переробл. Вінниця : Нова Книга, 2019. 400 с.

#### **8. Інформаційні ресурси в Інтернет**

1. <http://zygotebody.com/>
2. <https://www.youtube.com/@sapiensmed1313>
3. <https://www.youtube.com/@AnatomUa>
4. <https://medical-enc.com.ua/anatomia.htm>
5. <https://www.youtube.com/@YaroslavKolinko>

#### **9. Посилання на дистанційний курс**

Дистанційний курс «Анатомія» на навчальній платформі Moodle:  
<http://212.3.125.77:9090/moodle/course/view.php?id=2278>